

## KAIP BUVO RAŠOMA MONOGRAFIJA

ALGIMANTAS SAVUKYNAS

Apie Fizikos ir matematikos institutą žinojome dar būdami universiteto studentais. Profesorius A.Jucys, būdamas universiteto Teorinės fizikos katedros vedėju ir kartu MA Fizikos ir matematikos instituto direktoriumi, pasižymėjo puikia savybe įtraukti studentus – fizikus teoretikus – į mokslinį darbą tiek katedroje, tiek ir institute. Pirmiausia reikia paminėti bendrus fizikų teoretikų seminarus, kurie vyko katedroje M.K.Čiurlionio gatvėje. Juose dalyvaudavo visi Vilniaus fizikai teoretikai – prof. Jucio mokiniai ir vyresniųjų kursų studentai. Taigi dar studijuodami universitete žinojome apie instituto darbus ir žmones. Kai kurie seminarai, dalyvaujant puslaidininkių specialybės darbuotojams, vyko ir pačiame institute T.Kosciuškos gatvėje (ten vėliau įsikūrė Istorijos institutas). Fizikos ir matematikos institute 1959 m. taip pat atlikome IV kurso praktiką (universitetą baigėme 1960 m.). Visi penki mūsų kurso fizikai teoretikai: A.Bandzaitis, I.Vosylius, G.Mažuolytė (dabar – G.Lasienė), Algis Jucys ir aš dirbome viename kambaryje to pastato trečiame aukšte, prof. Jucio vadovaujami ir prižiūrimi. Daugiausia išvedinėjome ir tikrinome aukštesniųjų  $j$  koeficientų ir jų sumų formules, kurios buvo įtrauktos į rengiamą A.Jucio, J.Levinsono ir V.Vanago pirmąją monografiją (knyga išėjo 1960 m.). Mums padėjo ir rezultatus tikrino V.Vanagas, o prof. A.Jucys ateidavo pažiūrėti mūsų darbo po kelis kartus per dieną.

Profesorius A.Jucys labai rūpinosi naujo instituto pastato ir jo priestato skaičiavimo centrui statyba, bet tai nei jo darbo su fizikais teoretikais, nei jo paties mokslinio darbo universitete ir institute intensyvumo nesumažino. Prisimenu, jog profesorius pats dalyvavo visose instituto statybos, o vėliau ir kraustymosi į naują pastatą talkose. Mes, fizikai teoretikai, sunkvežimiu suvežėme dabartinės mūsų instituto bibliotekos fondus iš MA Centrinės bibliotekos – žurnalus ir knygas. Su entuziazmu visi teoretikai stūmėme ką tik pastatyto Skaičiavimo centro koridoriais pirmosios skaičiavimo mašinos BESM 2 dideles dėžes, pervežtas iš Centrinės bibliotekos kiemo.

Įstojęs į instituto aspirantūrą ir toliau dirbdamas institute, labiausiai atsimenu prof. Jucio didžiulį darbštumą ir rūpestingumą. Mokslinį darbą jis dirbo nuolat, nors skaitė daug paskaitų, turėjo nemažai administracinių pareigų. Kadangi buvo labai užimtas, tai specialųjį kursą mūsų grupei universitete skaitė tik vakarais, dažnai iki 22 valandos. Paskui dar duodavo užduotis – namų darbą, kurį reikėdavo atnešti ryte. Toks tempas jam buvo įprastas ir natūralus. Žinoma, mes tik padėdavome kai ką patikrinti

iš rašomų straipsnių arba knygų, o jis per tą laiką jau padarydavo visą darbą. Sykį aš nespėjau atlikti užduoties prieš pat Spalio šventes, tai profesorius paprašė atnešti rezultatus į namus ryte, dar prieš demonstraciją (tai buvo sunkoka, nes buvo apribotas eismas). Išėiginės dienos jam buvo tik ramesnis laikas dirbti. Tai pastebėjau ir kai buvo rašoma paskutinė profesoriaus monografija, kurios bendraautoriumi jis pasiūlė man būti. Tada daugelį kartų teko lankytis pas jį namuose vakarais, sekmdieniais ir kitu laiku, kai jis dirbo namie.

Monografija buvo rašoma 1970–1971 m., pagal jos tekstą skaitant specialųjį kursą studentams ir kartu su jais viską tikrinant. Kursas studentams buvo skaitomas instituto salėje, kad galėtų dalyvauti ir vyresni darbuotojai. Dalis knygos klausimų buvo profesoriaus išplėtotą su aspirantais ir kitais darbuotojais tiesiog rašymo metu (ypač neortogonalinių orbitalių metodas, bendras sudėtingų konfigūracijų aprašymas, kvazisukinio taikymas ekvivalentinių elektronų sluoksniui ir kt.). Daug pastangų profesorius padėjo suderindamas naudojamas atomo teorijoje fazes, o tai yra sunkus dalykas. Pavyzdžiui, jau beveik parengtą rankraštį reikėjo dar sykį perrašyti iš naujo, kad naudojamos fazės tiktų ir pusinio rango operatoriams, kurie pasirodo kvazisukinio formalizme. Kartais po valandos ar dviejų profesorius jau skambindavo telefonu į man namus, siūlydamas keisti fazes kitaip, ir viskas jo jau būdavo apgalvota.

Visi rankraščiai, jau nekalbant apie parengtus variantus, kurių susidarė bent trys ar keturi, buvo profesoriaus kruopščiai sutvarkyti. Kai kurie buvo visiems prieinami katedroje, kiti – institute. Tiek kūrybinį, tiek ir techninį darbą, kurio profesorius nevengė, jis atlikdavo labai tvarkingai. Profesorius pats labai kruopščiai tikrino korektūras, tvarkė literatūros sąrašą ir kt. Rengiant tarptautinę atomų ir molekulių teorijos konferenciją Vilniuje 1969 m., kaip organizacinio komiteto sekretorius, rūpinasi įvairių konferencijos pranešimų ir programos spausdinimu. Atsimenu, jog prof. A.Jucys pats savo mašina tais reikalais važinėjo po spaustuves, ieškojo tinkamo popieriaus ir visaip padėjo man.

„Mokslininkui jo darbas gali teikti laimę visą gyvenimą, o meno žmogui dažnai lieka tik prisiminimai“, – taip sykį prof. A.Jucys pasakė mums važiuojant iš katedros į institutą, kai pro šalį ėjo pasenęs Kipras Petrauskas (jis gyveno netoli M.K.Čiurlionio gatvės). Tie žodžiai atrodo gana kategoriški, bet manau, jog jie atspindi prof. A.Jucio požiūrį į savo darbą ir universitete, ir institute.

1981 05 10